

CELOLETNA NAROČNINA ZNAŠA 15 DIN.

NAROČA SE: PROSVETNA ZVEZA V LJUBLJANI, MIKLOŠIČEVA 5.

ŠTEV. 9-10.

SEPTEMBER-OKTOBER 1932.

LETO XIII.

E. Boje:

Slomšek naš prosvetitelj

Narodu, ki ima v svoji zgodovini toliko velikih mož-vodnikov, vidcev-genijev in buditeljev-prosvetiteljev, kakor jih ima naš narod, se ni treba bati bodočnosti, če ostaja zvest pravcem, ki so jih začrtali ti njihovi zaslužni predniki. Oni so sicer telesno umrli, a duševno so vprav šele s to smrtjo oživali v večnostni zakladnici narodove duhovne dedščine, zakaj: dobra misel je iz duha in ta pa je večnosten. Slomšek sam lepo pravi iz svojega globokega spoznanja kulturnih vrednot človeka: »Vsaka misel je božji dar, ki se ne sme zakopati.« Pri velikih možeh je vse njih delo čudovito skladno in dosledno spojeno z idejami in duhom, ki so ga nasrkali iz naroda in oplojenega spet vrnejo temu narodu kot njegovi zvesti sinovi. Tak velik mož in obenem zvesti sin svojemu narodu je bil Slomšek. Ni treba to dokazovati, ko o tem dovolj pričajo njegova dela drugo za drugim kakor pri malokaterem našem možu iz zgodovine; treba je samo odpreti njegovo knjigo, prebrati njegovo pesem, premisliti njegove izreke, pa takoj spoznamo vsó čistost in jasnost njegovega slovenskega duha in neizmerno ljubezen, ki izžareva iz njih do vsega, kar je v zvezi z narodovim žitjem in bitjem. Zato je in ostane Slomšek eden

največjih mož naše preteklosti, ki je vso svojo osebnost, tako pristno zrastlo iz naroda, postavil v službo spet temu narodu, njegovemu kulturnemu podvigu, prosveti in njegovi pravi sreči.

24. septembra letos poteče 70 let, kar je zatisnil za vedno svoje blage oči, oslepele od dela, naš veliki prosvetitelj Slomšek in se vlegel k večnemu počitku. Njegove zasluge za našo narodno kulturo, za našo slovensko omiko so tako velike, da se mu nikdar ne bomo mogli izkazati dovolj hvaležne. Zakaj s Slomškom je najtesnejše zvezana cela malone štiridesetletna doba našega narodnega življenja in z duhom njegovega dela je spojena živo tudi vsa doba po njegovi smrti. Ta duh Slomškovih del pa je naš osrednji in bitni narodni duh, ki ga je Slomšek kot rojen narodni vodnik tako močno zajel vase in ga sporočil, svest si velike odgovornosti pred svojim narodom in njegovo bodočnostjo, vsem poznejšim generacijam. Zato je zlasti še danes, ko iščemo in ubiramo nekako strahoma in plaho pot v našo bodočnost, nujno, da se ozremo na tega našega velikega predstoletnega slovenskega očaka-Mozesa, da ne zgrešimo in zaidemo. Vsaka generacija ima svoje skrbi, svoje boje in preizkušnje, naše sedanje so ž njimi — se zdi — še po-

sebo obtežene. Zanesljiv kompas v tej smedi in stiski je neobhodno potreben. Boljšega pa naše sodobno kulturno stvarjanje ne more najti kakor je oni Slomškovega duha. Treba je vzeti samo v roke in se malo zaglobiti v eno njegovih številnih del, pa nas takoj čudovito osvoji vsa ona jasnost, prozornost in doležnost duha Slomškove osebnosti. Zasi je nam iz njega vsa tista polnost slovenske rasti, zdrava v svoji samobitnosti in poduhovljena v krščanskih krepostih naše vernosti. Ne najdeš v njem kakih nadmernih potez, kot jih navadno izkazujejo genialni poedinci v svoji enostranski usmerjenosti in nadarjenosti, pač pa lep harmoničen lik slovenskega človeka, ki se je v osebnosti rasti povzpel visoko nad povprečnike, da jih more sedaj privabljati in klicati k sebi navzgor. Človek globokega duhovnega spoznanja, izredne življenjske prebujenosti, a hkrati pa tu človek žive narodne osveščenosti je bil Slomšek.

V njegovem rodu ni bilo nič izrednega in prav zato je njegova osebnost tako naša, zato so nam njegove misli tako blizu, zato je njegov duh za nas tako živ in bodrilen. Rojenice so mu l. 1800. zapele visoko oznanilo njegovega življenjskega poslanstva ob preprosti zibelji v slovenski kmečki hiši na Slomu. Iz našega naroda se je rodil in našemu narodu se je kmalu vsega posvetil. Prav v tem je njegova veličina: v neprestani posvetitvi temu našemu narodu v neprestani žrtvi zanj in za njegovo srečo. Nekaterim večjim narodom Bog izkazuje čudeže na bolj zunanji, očiten način, našemu jih je izkazal že ob rojstvu in rasti naših velikih mož. Po njih, po delih in duhu teh naših vodnikov nam kaže pot v odrešenje, pot izrazite notranje, duhovne usmerjenosti; to pa je hkrati tudi naš narodni pravec. Kmet in obrtnik sta steber našega gospodarstva, s tovarništvom se zdi — bi oskrnili našo lepo naravno okolico, ki bi se z njo lahko postavili našim tujim gostom, vojaška moč zveni za nas kot nekaj nemogočega in smešnega: naša kulturna smer je bistveno duhovnega in izrazito stvarjalno-osebnoznega značaja.

Slomšek se je lotil takrat narodne probe, kakor se je je lotil že pred njim Valentin Vodnik, vzporedno z njim Prešeren, Bleiweis in drugi, a kmalu za njim Levstik, Stritar in poznejši. Vendar je vprav Slomšek čudovito edinstven v narodno-vodilnem značaju svojega široko razpredenega delokroga. Naj je bil narodu vse, kar je tedaj potreboval: pevec in pesnik, učitelj in pisatelj, buditelj in organizator, duhovnik in narodni borec, najodličnejši šolnik in najvišji pastir nazadnje. Vse, kar je bilo živo in kulturno tvorno okrog njega, je zbiral, združeval in vzpodbujal z nasveti svojega velikega duha.

Že v celovski bogoslovnici je najprej kot mlad bogoslovec in deset let nato kot izkušen spiritual vneto poučeval slovenščino in sestavil pri tem tudi svojo slovnico. Navduševal je mladi duhovniški naraščaj za materin jezik in kazal ves njegov pomen in važnost, ki jo je zagledal sam tako živo. Ujemal jih je pa tudi za šolo, ki naj zanjo kot bodoči duhovniki skrbijo, kakor sploh za vse lepo in dobro ter jim stal tudi še pozneje vedno ob strani s svojo pomočjo, neomajno voljo in neugaslim optimizmom, ki je izhajal iz njegovih žrtev, katere so globoko koreninile v izrednih spoznanjih narodnovzgojnih vrednot. Takrat se je Celovec spremenil v pravcato središče slovenske kulture, ki se je snovalo vprav ob »matici« njegove osebnosti. Še vse potem, do svoje smrti, je vzdrževal vezi s Celovcem kakor tudi z vsemi tedanjimi kulturnimi delavci, svojimi duhovnimi sobratji in drugimi, ki jih je vzpodbujal neprestano visok vzgled njegove osebnosti. Nič čudnega, da ga je tudi ljudstvo tako zelo vzljubilo kot svojega duhovnega pastirja; saj je našlo v njem s svojo zdravo intuicijo vodnika, ki se mu more v vseh zadevah popolnoma zaupati in je bilo vse srečno v njegovi bližini. Slomšek pa je tudi skrbel za to slovensko ljudstvo tako, kot skrbi mati za svojega otroka z vso odgovornostjo in zvestobo. Skrbel je predvsem za dobro šolo in izobrazbo in delal noč in dan, da ga dvigne na višino drugih omikanih narodov. Ustanavljal je zlasti povsod nedeljske šole in sestavil

celo za takrat zelo primerno učno tvarino za vse leto v knjigi: »Blaže in Nežika v nedeljski šoli« učiteljem v pomoč, ki izkazuje še vse do danes, v dobo »nove« šole polno zdravih in pravih, »večno pedagoških« osnov in pojmov. Skrbel je zlasti tudi v šoli za veselo petje, ki oživlja duha. Kmalu je postal znan tudi v najvišjih šolskih krogih in postal višji šolski nadzornik in svetovalec ministrski v šolskih zadevah. Pisal in urejal je šolske učne knjige in navodila, kako naj se rabijo, da bodo učitelji želi uspeh. Skratka: bil je predstavnik tedanje dobe v šolskem oziru, tako da bo zgodovina našega šolstva morala govoriti o posebni Slomškovi dobi in šoli, ki je pa hkrati za nas Slovence ena najpomembnejših ter najizrazitejših. Skrbel je pa tudi za izobrazbo šoli odraslih, ki jih je s čtivom, petjem in praktičnimi nauki za življenje vzgajal in izpopolnjeval. Tudi društva je organiziral in skrbel za prosvetno in krepostno krščansko življenje tudi v cerkvenih družtvih in bratovščinah, ki jih je ustanavljal. Že v Mariboru, kamor je naposled kot škof premestil sedež škofije — in s tem rešil lep kos slovenstva potujčevanju — je osebno skrbel za prosvetno življenje, podpiral tudi gmotno vsako narodno-kulturno prizadevanje in v nemal za šolo in izobrazbo tudi v pastirskih listih in nagovorih. S pisano in živo besedo, kot duhovnik in učitelj je polagal Slomšek temelje narodni prosveti in omiki. -- Pri tem pa je uvidel neizbežnost tako dobre šole kakor tudi dobre knjige. On je pa tudi tisti, ki je znal prav ta dva najvažnejša vzgojna in prosvetna činitelja ljudstvu približati kakor nikdo pred njim in malokdo za njim; znal je oživiti v ljudeh zanimanje in veselje do šole in dobre knjige, da so se jih oklenili, ko so se komaj učili čitati. Že zgodaj mu je hodilo na misel društvo za izdajanje dobrih ljudskih knjig. A vlada takim stvarjem takrat ni šla rada na roke — kakor ga je vsepovsod rada ovirala pri narodnem delu — in tako se mu je to posrečilo šele l. 1852., torej pred 80 leti z ustanovitvijo Mohorjeve družbe, ki pa se je dvignila šele po l. 1862., ko je prekrstil v cerkveno bratovščino. Tudi

to pa dokazuje, kako je Slomšek dobro pojmoval tisto nujno ozko zvezanost med vsakim višjim, zlasti še tudi versko-cerkvenim stremljenjem in izobraženim materinim jezikom, ki ga je tedaj že kot lev branil v naših šolah, zlasti pa še pri krščanskem nauku. S tem pa je Slomšek — na temelju krščanskega pojmovanja v pravi narodnosti — videl zaščitenoto to osnovno kulturno vrednoto in vprav iz njegovega tako široko razmaknjenege zdravega, organično-katoliškega pogleda znal najti tudi čudovito skladje med tremi kulturnimi velesilami vsake dobe: namreč med Cerkvijo, državo in narodom. Poleg njegovih številnih knjig in spisov so zlasti še omembe vredne njegove »Drobtinice«, ki so nekaj izrednega v naši kulturni, narodno slovstveni zapuščini in ostanejo živa zakladnica njegovega duha in veren odraz Slomškove iskrene in edinstvene narodno-posvetiteljne osebnosti. Značilno je tudi, da je bila prav v Mariboru ustanovljena prva slovenska čitalnica po češkem zgledu l. 1861., katero je Slomšek vsestransko podpiral kakor sploh vse tedanje prosvetno življenje, ki ga je vprav on najbolj poživljal in vzdrževal, da se je pozneje moglo tako uspešno razvijati v narodnem duhu in praveu, ki ga je kazal on.

Seveda pa je bil še tudi kot škof in narodni delavec od strani sovražnih šovinističnih Nemcev stalno preganjan, zasledovan in zaničevan, tako da je edini od avstrijskih škofov, ki ni dobil nikaškega odlikovanja. Slomšek se kakor kot oseba vzgojen v stalni samozataji in žrtvi, tako kot narodni vzgojitelj in voditelj — ni dal motiti od drugih vplivov, stopal je marveč odločno in brez ozira na levo ali desno po trnjevi poti k spoznani pravi duhovni sreči, h kateri je hotel voditi tudi svoje ljudstvo z vsem neumornim delom do zadnjega diha. Bil je v tem pravi naš vzgojitelj in prosvetitelj, kažoč predvsem na prepoved posameznika kot predpogoj za resničen podvig in pravo izobrazbo. Vprav temu pa se vsa krščanska prosveta in izobrazba razlikuje temeljno od drugih, ki ne zahtevajo poti preko križa v za-

sebnem kakor javnem življenju, ki jo je pred 2000 leti pokazal tako veličastno Kristus. On je šel to pot in bil s pesmijo na ustih veliki, proroški vodnik — Mozes našemu narodu v pravec njegovega odposlanstva.

Zato je njegov životopisec Kosar kot slovenskemu škofu po pravici vzkliknil:

»Tudi ti, Sloven'ja cela,
kakor dalč tvoj jezik gre,
danes bodi ti vesela,
teb' pred vsem spodobi se!

Veseli se mati prava,
ko časti se ji njen sin,
le raduj se, mati Slava!
Tvoj najboljši ta je sin.

V gorah kresí naj gorijo,
v rekah venci naj teko!
Kjer Slovenci pač živijo,
slavo njemu naj pojo...«

Slomškovo obletnico bodo proslavila tudi vsa naša prosvetna društva na bolj ali manj slovesen način, kakor to dopuščajo razmere. Svetujemo sledeči obrazec take proslave:

1. Govor o pomenu Slomška za nas (k temu glej spodaj navedeno slovstvo).

2. Deklamacija oziroma recitacija nekaterih Slomškovih pesmi oziroma spisov (glej spodaj navedeno knjigo: A. M. Slomšek).

3. Pesem Slomškova (Večernica: »Glejte že solnce zahaja...«, Veselja dom: »Preljubo veselje, oj kje si doma?...«, Veseli hribček: »En hribček bom kupil...«, Popotnica vojaška: »Leži, leži ravno polje...« itd.).

Prav te dni je izšlo novo delo o Slomšku pod naslovom: »Slomšek naš duhovni vrtnar« (spisal E. Bojc), ki lahko voditeljem naših prosvetnih društev služi kot vir za govore o Slomšku, zlasti za njegovo narodno in šolsko vzgojno delo. — Poleg te, si oglejte še knjigo A. M. Slomšek, izbrani spisi za mladino (F. Erjavec in P. Flere). Deklamirajo naj se zlasti sledeče njegove pesmi: Najboljše vince za otroka (deca), — Angel varuh, — Kje sem doma?, — Kdo je vse ustvaril, — Bog za vse skrbi, — Kje je ljubi Bog doma, — Zapuščena sirota, — Tri najlepše rožice, — Lahko noč (vse деца), — Čas (odrasli), Zlati čas, — Glasni zvonček naše vesti, — Potonka, — Slovo Savinskih planinam, — Zlate resnice (vse odrasli). — »Ljubezen do domovine«, — »Dolžnost svoj jezik spoštovati«. — Recitirajo naj se zlasti sledeči spisi: »Trojna domovina mladeničeva«, »Slava rajnim rodoljubom in utemeljiteljem našega slovstva«, »Lepo petje, lepo srce«, »Zlata svatovščina«, Dvoje mladih dreves«. (Glej omenjeno knjigo Erjavec-Fleretovo.)

Dr. Krek:

Bršljana ni*

Videl sem tebe, oj morje Jadransko
slišal šumenje sem tvojih valov,
sanjal o domu na tvojih otokih,
zibal v šepetu se tvojih vetrov.

Solnce žarilo mi mlado je lice,
cvetje dehtelo mi z redkih ograd,
živo se zdelo mi golo skalovje,
ko je sijala nanj tvoja pomlad.

Pomnim te: toda spomini bledijo,
živo mi eden le v srcu blesti:
brst, opleteni z zelenim bršljanom,
tebe zrò vedno moje oči!

Z brstom Kvarnerskega Krasa se merim:
v tleh vsa enaka: tla skalna obeh;
eno okrožje: valovje šumeče,
nekaj je cvetja v zelenih vrteh.

Brst moj kvarnerski, z bršljanom poviti,
v tvojem spominu rosè mi oči:
vse je — skalovje, valovje in cvetje,
toda bršljana, bršljana pa ni!

* Deklamacija ob 15 letnici smrti dr. J. E. Kreka.

Dr. Jože Pogačnik:

Oni od Jesenic pozdravljajo Slomška

*Mimo vseh rož slovenskih smo šli,
vseh naših zemelj vonje smo zbrali,
pa tudi vse stiske domače
in bridke prošnje naših slovenskih domov!*

*od težkò preizkušanih Jesenic,
mrkih v bridki borbi za kruh,
preko gorenjske ravnì,
med bele zidove planin položene,
mimo kmetiških naših skrbi,
preko mehkih vranjskih gozdov,
mimo kajž zadolženih in praznih ognjišč,
mimo joka slepih, ki v vsem
PREVIDNEGA nočejo videti,*

*Preko hmeljarske Savinje molčee,
v živi zavesti, da je trpljenje sveto in plodno,
preko prelepih vrtov zelenega Štajerja,*

*polni slovenskega upanja,
polni vseh naših otožnih sanj
in skrbčevega upanja
za naš jutrišnji dan.*

*K TEBI — OČETU — na grob smo vse to povedat prišli,
povedat in prosit:*

*Kot šopek za Tè smo vse naše lepote
in tudi vse naše k Tebi prinesli skrbi.*

*Naj bomo ko blisk,
ki je vso rodno deželo preletel,
težko dušeče ozračje preklal
in novo, prijetnejše sonce oznanil.*

*Ko mlada kri,
ki se po žilah slovenskih razlije,
od Tebe bi radi odšli:
o Tvoje čudotvorno srcè
naj nas razpošlje v vse naše štiri smeri
vse božje, vse naše in dobre!*

Zato pa:

*dvigni se, SVETEC naš, dvigni
in veliko mašo mašuj
za naš rod!
(Rože, ki smo jih po potu nabrali,
naj Ti nevidno krasijo oltar!)
Moli, naš SVETEC, moli in slednjič
kakor pri veliki maši nam vošči:*

PAX TECUM, ZEMLJA SLOVENSKA!

*Ta tonj s Tvojega groba
ponesemo s sabo v vsak dom...*

Dr. Jože Pogačnik:

Oni od Št. Ilja pozdravljajo Slomška

OČE dragi,
Tvoji najdražji
prihajamo k Tebi.

S svojo dobro rokò
si nas pred severno burjo zaščitil,
s svojo ljubeznijo
si nam v Štajerja sredi
toplo luč prižgal.

Za nas si gorel
— saj si najlepšo knjigo nam dal
da bi naši in božji bili
in na veke ostali,

K Tebi prihajamo
v stiski teh dni,
v stiski teles in duhov,
v stiski rodu in rodov,
da ob Tebi luč se nam vžge:

radi bi svoje oči z dlanmi zastrli,
da bi videli v naše daljave,
radi bi svoje srce ogreli,
da bi ljubili vsevdilj
BOGA in naš rod,
vèrovali bi radi močneje,
da ljubi nas, straži — po Tebi — sam BOG.
dvigniti hočejo izza obzorij
božje sonce nad našo slovensko zemljò.

Na tega »Življenja srečen pot«
Tebe, naš OČE, prosimo za blagoslov.

I. Dolenc:

Krek in njegovo delo

(Predavanje ob 15 letnici smrti dr. J. E. Kreka.)

Ob petnajsti obletnici Krekove smrti se spominjamo življenja in dela moža, o katerem moramo reči, da je bil v pre mnogem oziru oče vse naše organizacije. Kreka mora poznati vsak Slovenec, ker brez poznavanja njegovega ustvarjajočega duha nikdo ne more razumeti sedanjega kulturnega položaja slovenskega naroda. Kajti Krek živi dandanes med nami v svojih delih, predvsem v naši izobraževalni, združni in delavski organizaciji. In živel bo v srcu našega naroda, dokler bo slovenski narod obstajal.

Krek se je rodil 27. novembra 1865 kot prvorojenec učitelju Valentinu Kreku pri Sv. Gregorju. Oče in mati sta bila prav preprosta človeka, ki sta bila daleč od vsake gosposčine. Oče je n. pr. v času, ko je bil prost šole, rad pomagal v vasi zidarjem pri delu, mati je pa celo hodila h kmetom v dnino. Ko je bil Janezek tri leta star, je bil oče prestavljen v Komendo pri Kamniku, kjer je umrl v starosti 38 let l. 1875. za zastrupljenjem krvi. Mati se je nato preselila v Selca nad Šk. Loko, kjer je bila poddedovala po umrlem možu hišo brez

zemljišča. V hiš je otvorila malo trgovino in trafiko ter tako prav skromno preživela svojih 6 otrok. Bila je znana kot mati revežev — »denn Armut gibt der Armut gern« (Seidl) — in zelo pobožna žena.

Krek je kazal že v mladih letih izredno nadarjenost. Zato ga je mati določila za študiranje. V letih 1876 do 1884 je dovršil v Ljubljani gimnazijo tako, kakor pred njim in za njim toliko revnih slovenskih dijakov: slabo oblečen in večkrat lačen nego sit.

V bogoslovju (1884—1888) se je počutil prav srečnega in je želel v svoji skromnosti, da postane župnik v gorski župniji Sv. Lenart nad Selci. Toda škof Missia mu je odmenil drugačno službo: Poslal ga je za 4 leta na Dunaj, kjer je postal l. 1892 doktor bogoslovja.

Na Dunaju je opazoval Krek takratno mlado krščansko-socialno gibanje, ki je šlo za tem, da prenovi človeško družbo po načelih krščanstva in da ustvari tudi v gospodarskem življenju take razmere, ki bi odgovarjale geslom: Ljudje vsi bratje, bratje vsi narodi, in: Kdor ne dela, naj tudi ne jé! Ni mu ostalo prikrito revolucionarno razpoloženje, ki ga je rodil na eni strani kapitalizem, na drugi strani pa protiverska organizacija delavstva v socialno-demokratskih vrstah. Krekovo prepričanje je bilo, da sta tu dani samo dve možnosti: Svet, vrni se h krščanstvu — ali — pričakuj razpada vse kulture! (Prim. Nekaj idej v Izbranih spisih Krekovih I, str. 157 in 158.)

Nasičen je zrak že grozečih snovi, o, čujmo še preden vihar se zbudi! In glejmo si prošle povesti strašne, da vidimo grozo bodočega dne!

Pozdrav I. slov. kat. shodu.

Te prošle povesti strašne so označene po francoski revoluciji:

Liberté, égalité, fraternité — a vzkaleč vzcveto je ž njim samo gorjé, samo gorjé in potoki solza in curki krvi in neizmerno gorja!

Kje je rešitev?

Sejmo, sejmo semena vere v križ rešilni z golgotskega slemena med upor grozilni!

Sejmo, sejmo semena Jezusove nade z golgotskega slemena, preden vse propade!

Sejmo, sejmo semena Kristusove ljubavi z golgotskega slemena, da se svet ozdravi!

V teh besedah imamo takorekoč ves Krekov program. Vedno je bil prepričan, da bodo nad svet, ta »novi, zopet poganski svet« (Nekaj idej) prišle grozne revolucije, če ga ne prekvasi krščanstvo. »S Sv. Cerkvijo stojimo in zmagujemo.« »Še ima zemlja dovolj prostora za grobove. Če se vse ustanove našega sveta zgrudijo vanje — ideje krščanske bodo preživele grobove in iz njih zbudile novo življenje.« (Nekaj idej.)

Svojemu narodu je seveda želel prihraniti grozo bodočega dne na ta način, da ga je organiziral v organizacijah, ki so temeljile na že označenih načelih: da smo ljudje vsi bratje, da ne smemo bližnjemu storiti tega, česar sami ne želimo, in da naj tisti, ki ne dela, tudi ne jé! Vsaka organizacija, ki jo je Krek ustanovil med nami, je nosila na svojem praporu dvoje gesel: Medsebojna bratska pomoč! in: Delu čast! — Nikakor ni veliki demokrat Krek podcenjeval ali omalovaževal uspehov, ki jih je imela francoska revolucija za napredek človeštva. Vedel je, da je nastala revolucija radi tega, ker so se vladajoči krogi preveč odtujili krščanstvu. S tem, da je hotel svojemu narodu vcepiti živo krščanstvo, mu je hotel prihraniti bolešno operacijo revolucije in ga razvijati po evoluciji.

In sedaj si oglejmo, kako je Krek skušal te visoke ideje uveljaviti v praksi! Oglejmo si organizacije, ki vstajajo pod njegovo ustvarjajočo roko!

Ko je Krek prišel l. 1892 v Ljubljano, je najprej pridno sodeloval pri »Slovincu« v zmislu Kettelerjevih besed: Če bi sv. Pavel živel danes, bi bil časnikar. Po svojem peresu in po družabnih sti-

kih je postal kmalu dobro znan med delavstvom. Tako je prišlo, da je delavstvo ljubljanske predilnice, ki je imelo vsako leto sv. mašo na Šmarni gori, leta 1894 povabilo baš dr. Kreka, da mu mašuje na Vidov dan na Šmarni gori. Ta Vidov dan je rojstni dan moderne krščansko-socialne organizacije med Slovenci. Na tem izletu se je namreč sprožila misel, naj se osnuje v Ljubljani slov. kat. delavsko društvo, ki se je res ustanovilo 22. julija 1894. Društvo je pričelo še isto leto izdajati svoj list »Glasnik«, ki poroča že v svoji prvi številki (str. 11.), da ima društvo 750 rednih in 80 podpornih članov. Društvo je prirejalo predavanja zlasti po delavskih središčih in je postalo tako matica skoraj vseh katoliških delavskih društev na Slovenskem.

Še istega leta se je ustanovilo na Krekovo pobudo Katoliško društvo za delávke (16. decembra 1894), ki je imelo v januarju 1895 že 550 članic, vsako nedeljo društveno zborovanje in dvakrat na teden šolo za šivanje.

Na nekem zborovanju Slov. kat. delavskega društva v Ljubljani se je sprožila že v prvih mesecih društvenega obstoja misel, naj se osnuje v Ljubljani delavsko konsumno društvo. Misel je našla v Kreku živahnega zagovornika in 7. julija 1895 se je otvorila na Kongresnem trgu št. 2 v kleti prva prodajalna novega konsumnega društva, prvega delavskega konsumnega društva v Sloveniji. Članov je imelo društvo leta 1895 samo 57. Prostori so bili tako skromni, da je društvo plačevalo od njih 5 K najemnine na mesec. In danes? Iz teh skromnih začetkov je nastalo po poštenosti uslužbencev in zavednosti delovnega ljudstva milijonsko podjetje, ki ima svoje prostore deloma v lastnih hišah in ki prodaja blago v kakih 40 prodajalnah. Število članov gre na tisoče.

Krek je sam rekel, da se vrednost kake ideje meri po njenih uspehih. In uspehi govorijo pri konsumu in pri drugih Krekovih ustanovah, da so bile njegove ideje za življenje sposobne in času primerne.

In še eno prav važno društvo je zrastle v okrilju Slov. kat. delavskega dru-

štva: Slovensko delavsko stavbeno društvo, ki je zgradilo 103 delavske hiše, in sicer v Novem Vodmatu pri Ljubljani 51, na Glincah-Rožni dolini 25, v Štepanji vasi 10, v Sp. Šiški 7, v Trnovem na Opekarski cesti 5, na Dunajski cesti, na Karlovški cesti, v Dravljah, pri D. M. v polju in pri Kokri v Kranju po eno hišo. Baš to društvo je prizadejalo Kreku največ skrbi, kako se bo dobil zato potrebni denar. Sam je rekel: »To društvo mi je povzročilo več noči brez spanja in marsikak las mi je radi njega padel z glave. Če bi ne bil jaz tako krepke rodovine, da je moj ded še s 70 leti plesal, bi me bilo »fentalo«.

Vse te organizacije pa so bile namenjene predvsem odraslim, ki v boju za svoj obstanek niso našli v društvu samo pouka in zabave, ampak so bili organizirani tudi radi gmotnih ugodnosti, ki jih je nudilo društvo. Treba je bilo ustanoviti še organizacijo za mladino, ki ji še ne bellijo glave gmotne skrbi in politična vprašanja, za mladino, ki želi zadostiti svoji potrebi po znanju in po veselju. In mladini je ustanovil Krek Poučno-zabavno društvo v Ljubljani, ki je zbiralo mladeniče od 16. leta dalje, ki po zakonu še niso mogli biti člani političnih delavskih društev. To društvo je sicer navidez zaspalo, v resnici se je pa razrastlo v mogočno prosvetno centralo, v središče vseh izobraževalnih društev Slovenije. Kajti vodilne misli Poučno-zabavnega društva je prevzela l. 1897 ustanovljena SKSZ. Prvotno namenjena za centralo vseh nepolitičnih krščansko-socialnih društev, je vršila pod Krekom dvojno delo: tvorila je izobraževalno društvo za Ljubljano in obenem je bila središče vseh katoliških nepolitičnih društev. (Tudi naša akademična društva so bila včlanjena pri SKSZ.) V okrilju društev, včlanjenih pri SKSZ se je rodil l. 1906 tudi Orel.

Kako silno se je razvila naša prosvetna organizacija, naj kaže tale statistika:

L. 1912 je bilo v SKSZ včlanjenih 374 društev s 40.020 člani in s 323 telovadnimi odseki. L. 1922 je bilo po izgubi Goriške, dela Kranjske in Koroške v SKSZ še vedno včlanjenih 272 društev,

ki so imela v svojih knjižnicah 65.300 knjig in ki so priredila v enem letu 1036 gledaliških predstav, 1360 predavanj, 1310 debatnih večerov in 479 raznih drugih prireditev. Orel pa je l. 1922 štel 318 odsekov z 10.281 člani; priredil je 150 telovadnih nastopov, 1796 predavanj, 2684 fantovskih večerov in 515 drugih prireditev. Kako ogromno socialno delo je izraženo v teh številkah! Krek sam se je čudil, kako je organizacija naš narod prerodila.

Ze iz navedenega je razvidno, kako se je krščansko-socialna organizacija polagoma širila tudi po deželi. Kreku ni bila nobena misel bolj tuja kakor ta, da bi bil morebiti organiziral samo en stan, recimo delavstvo, proti drugim stanovom. Istočasno, ko je polagal temelje delavski organizaciji, je pisal l. 1895. »Crne bukve kmečkega stanu«, ki so pripravljale organizacijo kmečkega stanu po zadržništvu (hranilnice in posojilnice, mlekarke zadruge, nabavne in prodajne zadruge itd.). Enako je združeval v zadrugah tudi obrtnike. Brez Kreka bi ne imeli milijonskih podjetij Gospodarske zveze in Zadržne zveze, pa tudi ne Zadržne gospodarske banke, ki jo je že Krek nameraval ustanoviti.

Od l. 1897 do 1900 in od 1907 na 1917 je bil Krek tudi državni poslanec. Ne bom našteval v podrobnostih, kaj je storil v parlamentu kot poslanec. Sam se je označil 25. julija 1900 v drž. zboru tako-le:

»Končno bi rekel samo še to, da sem ostal zvest svojim političnim in socijalnim nazorom; dokazi za to so v mojih spisih, v mojem delovanju in če Bog da,

bom nosil še dalje pod svojo preprosto duhovniško obleko srce, ki združuje z zvestobo do cerkve tudi zvestobo do naroda, ljubezen do revežev, ljubezen do zaslužjenih, ljubezen do resnice, pa tudi sovraštvo do vseh izkoriščevalcev, odeluhov in hinavcev.«

Na Dunaju se je posebno trudil, da bi dopovedal merodajnim krogom, da je obstoj in razvoj Avstrije mogoč, samo, če dobijo južni Slovani v okviru monarhije lastno državo kakor n. pr. Madjari. Združenje južnih Slovanov bo prišlo prej ali slej, ker mora priti, in sicer ali v okviru habsburške monarhije ali v okviru Srbije. Združenje bo plačilo tisti državi, ki bo pokazala več zmisla za težnje južnih Slovanov. Do svetovne vojne je pričakoval Krek, da bo to storila Avstrija. Svetovna vojna je pa ustvarila tak prepad, da je Krek legel v grob v prepričanju, da bo prej ali slej, toda brezdvomno Srbija tista, ki se ji bodo pridružili tudi južni Slovani.

Predaleč bi me zavedlo, če bi poskušal očrtati tudi Krekovo slovstveno delovanje. A. Vadnal ceni število Krekovih člankov na kakih 6000, govorov pa na 3000. Napisal je 600 strani obsegajoč Socializem, razlagal Zgodbe Sv. pisma, napisal več pesmi in povesti za ljudstvo in 5 večjih iger za ljudske odre: Občinskega tepčka, Turški križ, Tri sestre, Sv. Lucijo in Ob vojski.

Če bi hotel ob sklepu označiti še Krekov značaj z enim samim stavkom, bi ponovil Župančičevo označbo: »Mož, preprost in dober kakor vsakdanji kruh, genij ne za luksus, nego za potrebo, genij širokih mas.« Lepše po mojem mnenju Kreka ni še nihče označil.

Dr. Krek:

Slovenec Čehu

(V spominsko knjigo bogoslovcu F. L. napisal J. K. leta 1886.)

Kje dom je tvoj?

Od Krkonošev, šumavskih vrhov
do Alp sneženih skal, do Adrije bregov,
do tam, kjer Laba v morje se vali,
do step kozaških, koder Don buči,
do tja, kjer Tatra ti v nebo strmi:
Slovanov dom — to dom je tvoj.

Kje jezik tvoj?

Kjer čuje ti utešeno srce
Slovanov glase mile in sladke;
kjer jezik milo ti zveni v uho
kot harfe glas, kot citer zvok milo,
sovrážniku kot votel grom strašno:
Slovanov jezik — jezik tvoj.

Kje up je tvoj?
 Kjer brat ti nudi roko in srce,
 kjer čuješ bratovsko sladko ime,
 kjer bratovska ljubezen ti sladi
 na zemlji svetle in temotne dni,
 s teboj se smeje in s teboj solzi:
 na brata srcu — up je tvoj.

in mi povej:
 si li zapustil dom slovanski? — Ne!
 Slovanski hrib in log pozdravlja te.
 Ostavil si li jezik svoj? — Nikdar!
 Naš jezik mili ni slovanski mar?
 In srca bratje dajemo ti v dar.
 Oglej se — in srce ogrej!

Krog se oglej!
 Triglava trojni vrh kipi v nebo
 in Sava bistra moči to zemljo.
 Očetov vera src je naših kras,
 slovenske govorce mil nam glas.
 Tu bratov četa gleda ti v obraz:
 Krog se oglej in mi povej,

XXXV. občni zbor Prosvetne zveze

V četrtek, dne 13. oktobra se bo vršil XXXV. občni zbor Prosvetne zveze v Ljubljani, in sicer ob 9. uri dopoldne v Beli dvorani hotela Union. Vsa včlanjena društva se udeležijo občnega zbora po zastopnikih. Vsako društvo pošlje po enega zastopnika na vsakih 50 članov ozir. članic. Ti zastopniki morajo imeti s seboj pismeno pooblastilo društvenega odbora. Občni zbor se bo vršil po slede-

čem redu: 1. Poročilo predsedstva. 2. Poročilo glavnega tajništva. 3. Poročilo blagajnika. 4. Poročilo knjižničarja. 5. Poročilo preglednikov. 6. Volitev odbora. 7. Slučajnosti. Po zaključku obč. zbora se bo vršil prosvetno-socialni tečaj za vse društvene delavce in delavke. Že sedaj opozarjamo društva, da takoj določijo delegate in se občnega zbora v čim večjem številu udeleže.

Krekova proslava

Dne 8. oktobra poteče 15 let, odkar je zatisnil oči ustanovitelj naše prosvetne in združne organizacije, dr. Janez Ev. Krek. Vsa prosvetna organizacija in vse naše združništvo je dolžno, da se spomni tega dogodka s primerno svečanostjo. V ta namen prinašamo govor in dvoje deklamacij, poleg pa si društva spopolnijo program z godbenimi in pevkimi točkami. Društvom zlasti priporočamo, da igrajo ob tej priliki katero izmed

Krekovih iger, kot n. pr. »Tri sestrec«, »Turški križec«, »Sv. Lucija«, »Ob vojski« itd. Primerna je tudi Savinškova dramatična slika, ki se nahaja v Vestniku Prosvetne zveze l. 1927, št. 9-10, pod naslovom »Srce«. Najbolj primerna nedelja za to proslavo je 9. oktobra in ta dan naj se vrši po vsej Sloveniji tako zvani »Krekov dan«. Društva naj poročajo o proslavi tudi Prosvetni zvezi.

Slike A. M. Slomška se dobijo v Prosvetni vezi in pa pri Ničmanu v Ljubljani. Na razpolago so pa tudi skiopitične slike, ki nam predstavljajo življenje škofa. Vsako društvo, ki priredi slovesnost, naj to sporoči po dopisnici na Prosvetno zvezo v Ljubljano. Ako pa društvo želi govornika iz Ljubljane, naj to željo tudi pravočasno sporoči na Prosvetno zvezo.

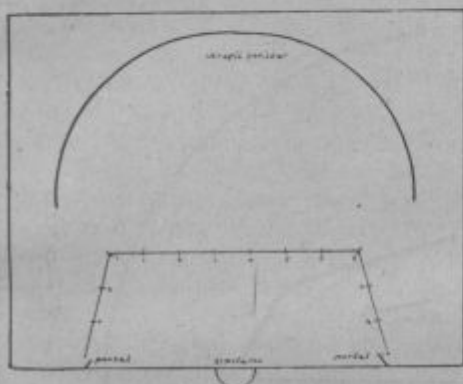
Statistike za tekoče leto niso poslala nekatera društva. Statistika je pač ogleдалo, ki nam pokaže sliko o prosvetnem delu dotičnega društva. Ker se oktobra meseca vrši občni zbor Prosvetne zveze, zato ponovno prosimo, da društva pošljejo statistiko vsaj do 15. septembra. Društveniki, povprašajte vašega tajnika, ako je statistično polo res izpolnil in odposlal na Prosvetno zvezo.

M. Pohlin:

Društveni oder

KULISE.

S kulisami postavljamo scene. Scene se pa zopet delijo v proste, pokrajinske in zaprte, te so: sobe, dvorane, različni interieuri. Kombinirano pa tudi obe sceni, če se igra vrši hkrati v sobi in v prosti naravi. — Spoznajmo natančneje postavljanje zaprte scene.

Slika 1.

Predvsem moramo določiti velikost kulis, ki jo najlažje ugotovimo sledeče: narišimo si v merilo oder v temelju. V ta načrt si v proporciju vrišemo veliko sobo tudi v temelju. Eno stran sobe delimo v tri enake dele, ter skusimo iste dele prenesti na zadnjo steno, in sicer v številu 5-7-9 itd. Ko se nam je to posrečilo, odmerimo dva enaka dela v cm, ter bomo kulise imenovali polne — eden del pa polovice. To je zelo važno, ker so vse kulise, pa naj bodo za dvorane ali salone, kmečke sobe ali kočje, delane na ugotovljeno širino.

Držimo se našega slučaja še naprej. Imamo na razpolago oder, ki je 8 m širok, 7 m globok in 6 m proscenijske odprtine. Ozadje zapira zidani okrogli horizont ali pa kupolni, ki na stvari ne spremeni ničesar. Iz slike smo takoj ponesli, da je ena tretjina stranske stene 70 cm in da mi je na zadnji steni možno sedemkrat po 70 cm odmeriti. Torej, polne kulise so 140 cm, polovico pa 70 cm široke. V polne kulise se vstavljajo vrata in okna, polovice so pa prazne. S to dis-

pozicijo lahko postavljamo dvorane, sobe, notranjosti vseh velikosti in oblik, kakor bomo takoj videli. Vzemimo, da obstoji oderski funduš iz dveh sob in enega salona. Ker so vse kulise izdelane po enotnih metodah, postavimo bogato sceno, (Slika 2.)

Prostor A je pozornica. Predstavlja salon. Kulisa pa je postavljena iz 5 polovic in 4 celih, izmed katerih je troje vrat iztaknjenih. Prostor B predstavlja sosedno sobo, C vhod v drugo sobo s pogledom skozi okno na vrt, D vrtno teraso, E glavni vhod v salon, F vrt, G prost horizont. Prostora C in D sta vzvišena potom praktikablov. Na prostor D vodijo stopnice. Preko prostorov A—E je položen strop.

Razsvetljava odra.

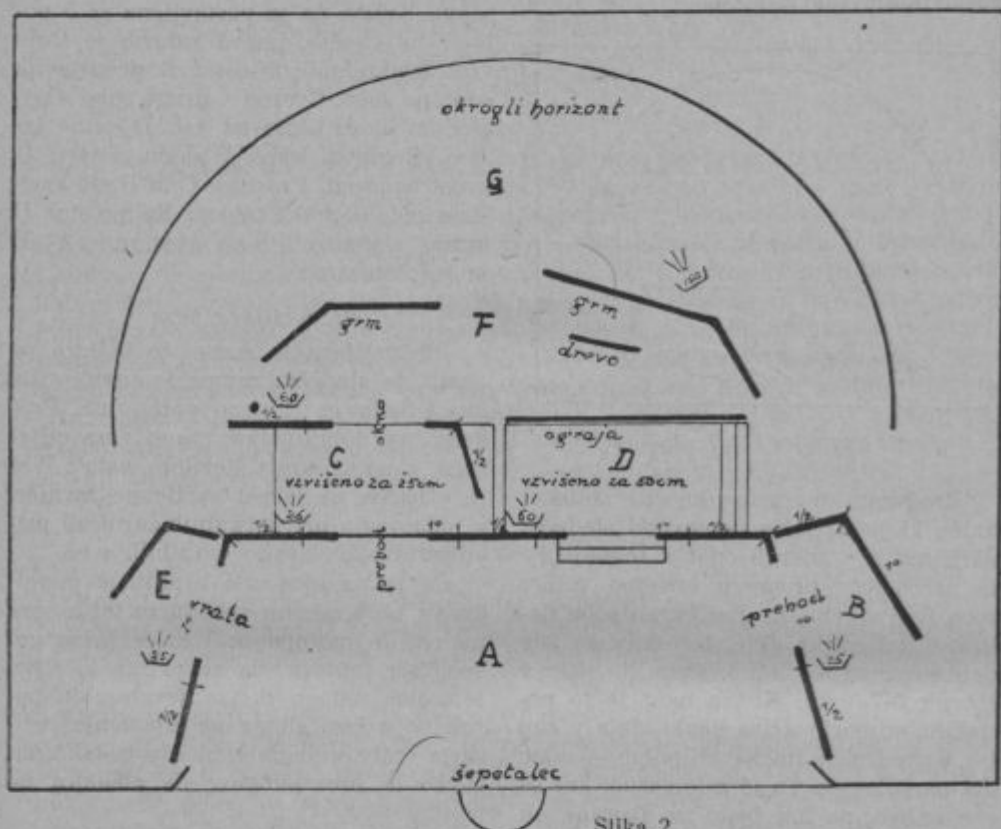
Razsvetljava te scene, če je igra po dnevi, je sledeča: rampa in prva sofita imata belo in rumeno polno luč. Predelki pa dobijo tako zvane razsvetljevalce, ki so vrisani s številom vatov. Wat je označba za jakost svetlobne žarnice, in odgovarja pri polwatnih žarnicah približno dvojno število navadnih sveč.

Če se pa igra vrši v poznem popoldnevu ob sončnem zahodu in traja igra naprej do nastopa noči in če hišna gospodinja zahteva, da se prižge luč, potem ima nalogo razsvetljevalec, da paralelno z igro ali pa na znamenje režiserja vrši spremembo luči in to tako naravno in brez sunkov, da gledalca ne moti.

Napravimo to s pomočjo uporov in horizontalnih svetiljk, z mehanično zatamnitvijo. Ko že sonce zahaja, imamo na nebu rdečilo, ki pa odseva tudi v sobi. Toraj horizont in sobo polagoma rdečimo. Belo in rumeno barvo potegnemo malo nazaj. Ist vršimo z belimi razsvetljevalci. Takoj nato nastane mrak s tem, da polagoma barvamo celo steno modro, ki pa je pri tej situaciji že lahko precej močna. Če jemljemo belo in rumeno ter nekoliko rdeče intenzivneje nazaj in stopnjujemo z modro barvo do popolne noči in ko na to gasimo vse

druge barve, smo v lepi temni noči. Nadaljnji efekt je, če imamo v horizontu instalirane zvezde. Tudi te imajo opore ter jih pustimo na rahlo žareti, ko smo začeli z modro barvo operirati. Ko se scena temni, pridejo zvezde same do izraza in v končani spremembi jih potom upora ojačimo in če so pravilno opremljene, začno migljati. Nadaljnji efekt je mesečina, ki prisije na gotovo

razsvetljevalec sunkoma ojači svetlobo v sobi v momentu, ko se oseba s prižgano lučjo pojavi pri vratih in stopnjuje z lučjo, ko se ista oseba približuje sredini odra, a le v toliko, kolikor je bila določena svetloba na tehnični skušnji ali pri generalki. Zato pa imamo na uporih enake številčne skale. Slično se vrši, če se luč prižiga na sceni. Zunanja scena se pa temni po že omenjenem načinu.

Slika 2.

znamenje skozi okno in obsveti z zeleno lučjo igralca ali igralko.

Paziti je pa na sledeče: Soba je treba držati temnejšo kot pa prosto naravo. Tudi spremembo iz noči v dan je treba vršiti zunaj in nato v sobi, ki ostaja v celi spremembi za spoznanje temnejša in šele na koncu spremembe damo sobi polno luč.

Velikokrat je pa igra tako režirana, da v polmraku že, mati zakliče hčeri ali dekli naj prižge ali prinese luč. Če je treba luč prinesiti skozi vrata, takrat

Razumljivo bo, da scena ne bo premočno razsvetljena, da bi mesečina, ki prisije naknadno skozi okno, ne ubila.

Lep efekt je na to, če se mora petrolejka ali lesteneč ali sveča ugasniti; potem se na mah ugasne bela luč, pa imate krasno nočno sceno. Poživi tudi, če je pred razpelom ali božjo podobo rdeča lučka; scena pride do polne veljave in more ugajati še tako zakrknjenemu gledalcu. Splošno naj bo to omenjeno, da po policijskih predpisih ni dovoljeno z odprto lučjo igrati na oderskih prosto-

rih. Zato bomo vse svetiljke, lestence, leščerbe in sveče elektrificirali, kar se da lično izvesti z žepnimi baterijami in malimi 3 in pol voltnimi žarnicami.

Povrnimo se zopet h kulisam. Za določitev višine kulis je merodajna odprtina proscenija. Na dlani je, da so saloni višji kakor običajne meščanske ali kmečke sobe odnosno kočje. Določili bomo za naš oder sledeče višine: Najvišja proscenijska odprtina je recimo 3 m. Za salon ali dvorano bo višina zadostovala 3.25—3.30 m. To je toliko, da pride prva sofita pod strop, iz razloga, da pride od te sofite tudi zadostna luč v zaprt prostor. Meščanske sobe določimo na 2.80, kmečke na 2.20 in kočje na 2 m. Širina teh kulis ostane kakor smo določili prej, to je polovice na 70 cm, cele na 140 cm.

Takoj pa nam je jasno, če smo v prvem dejanju postavili dvorano, ki je v našem primeru 3.35 m visoka in če moramo za naslednje dejanje postaviti kmečko sobo, ki ima le 2.20 m višine, nam prva sofita pod strop ne bo svetila in bi se kulisarija izpod gornjega roba proscenija tudi videla, kar pa ne sme biti. Zato pa imamo preko cele odprtine nizek zastor, ki ga po potrebi uravnamo, da ni nedovoljenega vpogleda na sceno. Temu zastorju pravimo »Harlekin«. — Tudi prva razsvetljevalna sofita ima pripravo, da jo dvigamo ali spuščamo; večkrat sta pa harlekin in sofita montirana na isti spuščalni in dvigalni napravi. Oba elementa sta zelo važna.

Kulise.

Iz česa so kulise in kaj so? Je to ponavadi platno, v boljših slučajih furnir, napet in nabit na leseni okvir, ki je potem odgovarjajoči sceni poslikano. S temi kulisami postavljamo različne snehe, kakor je bilo že omenjeno. Okvir je

Slika 3.

opis kulise

iz smrekovega lesa, ki naj bo brez grč v debelosti 60 × 25 mm ali 70 × 30 mm, po višini kulis. (Slika 3.) Okvir naj ima

le na konceh na polovico izrezane late, da se jih more ploskovno zlepiti in zabiti (Slika 4.) Na sredini dobi okvir radi

Slika 4.

kompaktnosti še prečko, ki pa ne sme biti vrezana v okvir, da se ne oslabi les, temveč jo objamemo s štirimi trikotni, ki se zlepijo in zbijajo skupaj. Nato dobi okvir še dve prečki, eno v višini 80 cm od tal, drugo pa za 30 cm pod vrhom. Obe prečki sta nabiti na okvir ter tako za debelino lesa odstavljene od platna. Spodnja prečka je za prijem pri pokončnem prenašanju kulis, zgornja pa za pritrditev potom odpore. Vogli okvira so pa ojačeni še s furnirjem, ki prepreči, da se kulisa ne zvije. Ob vsej dolžini leve ali desne strani kulise pa je nabita furnirska deščica, ki je za 25 do 30 mm širja od kulisne letve. Ta deščica omogoča dobro zapiranje kulis in da se ognemo špranj ali če se les zvije radi vpliva vlage in hitro menjajoče temperature. Te furnirske deščice so enotno nabite, to se pravi, ves kulisni funduš enega odra ima ali levo ali desno nabite deščice.

Torej poskusimo sedaj projektirati sceno A, ki je bila že omenjena. Mi rabimo: 5 polovic in 4 polne. Tudi vemo, da so v našem slučaju polovice po 70 cm, polne po 140 cm široke. Višino vzamemo

v naši priliki 4 m. Izračunamo si kvadraturu, ki nam je potrebna za nabavo platna. 5 polovic da 14 m², 4 polne pa 22.40 m², skupaj 36.40 m². 10% računamo za rez in tako dodamo še 3.64 m² ter dobimo končno vsoto 40.04 m². To platno pustimo sešiti z močnim sukancem in sicer narežemo platno na po 4 m dolga polja. Lesene okvire je mizar že pripravil in začrtal vanje vrata.

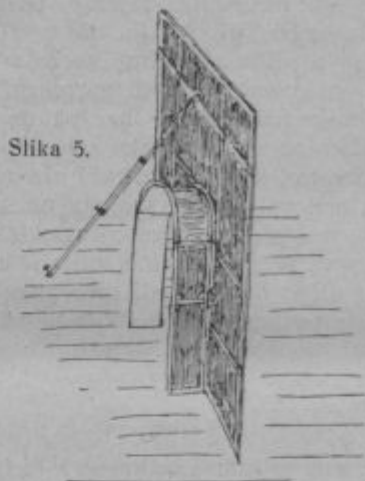
Platno pripravimo na tla ter ga z malimi žeblički pritrdimo. Tako napeto platno sedaj belo temeljno pobarvamo. V to svrhu se poslužimo krede, cinkovega belila in kleja. Na kvaliteti barve je, v kakšnem razmerju se meša kreda z belilom, za to vzemite $\frac{1}{3}$ cinkovega belila in $\frac{2}{3}$ krede. Klej pa, ki je bil prej namočen, v vreli vodi razredčite in potem z belilom in kredo v zadosti veliki posodi do dobra premešajte. Čopič, s katerim mislite barvati, naj bo mehak in dolgodlak, finejše izdelan ter pritrjen na 1.5 m dolgi palici. V vročem stanju se belilo v dolgih, širokih potezih nanaša na platno.

Barva na platnu hitro otpne in se popolnoma posuši. Če barvate platno pozimi v mrzli dvorani, vam barva ne bo dobro prišla, zato je treba v tem slučaju dvorano temperirati. Ko se pripravate, da je barva suha, začnete po šabloni, ki je istovetna z okvirom kulis, risati z ogljem po platnu. Razrežite ga po črtah ne glede na šive in pazite, da bo ves okvir pokrit. Rišite tako, da bodo črte vlečene po vlaknah, to pa radi lepšega reza in krojenja platna. Barva na platnu rada poka, torej pazite na pole in jih ne lomite po nepotrebnem. Preden začnemo to platno napenjati, si pripravimo mizarsko posodo za klej, ki naj bo topla, dva majhna kladiva in pa gotovo množino tapetniških žebliččev s široko glavo. Pri tem delu naj bosta dva ali trije navzoči. Začnemo na gornjem koncu. S toplim klejem namažemo letvo, na to položimo platno in ga takoj z žeblički pribijemo na okvir. Pazimo na to, da ni gub. Žebličke zabijamo cik-cak na približno 5 cm oddaljenosti. Na isti način pritrdimo na spodnjem koncu, potem pa začnemo ob kraju. Če nam je ob straneh

preostalo kaj blaga, ga z ostrim nožem odrežemo. Kjer so predvidena vrata ali okna, platno ob okviru takoj odrežemo, ostanek se za isto snov, to je okno ali vrata porabi, drugo pa prilepimo in pritrdimo kakor prej omenjeno.

Na tako pripravljenih kulisah se na to barva kakor sobne stene. To je več ali manj odvisno od slikarja, ki izgotavlja do podrobnosti vsako kuliso. Gledati mora, da so barve kulise enotne, vse vodoravne, črte v enaki višini, okna in vrata enak tip; vse naj bo enotno.

Ob tej priliki naj bo omenjeno, da se vrata kulis leve strani odra odpirajo vedno levo, desne pa desno; gledamo vedno od gledalcev. Vrata so izstakljiva ker jih lahko rabimo tudi pri drugi kulisni skupini ali pa jih porablamo kot dvokrilna vrata vstavljena v veliki lok. Zato vedno naglašam enotnost mer.

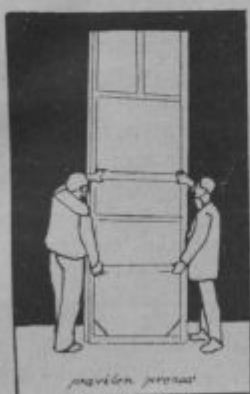
Slika 5.

(Slika 5.) Da nakažemo debelino sten, vstavljamo v vrata podboje, špalete imenovane. To so škatlje v velikosti odprtine vrat različne širine, kolikor naj označuje debelino stene in pritrjene na kulise. Na to špaletu so obešena vrata. Okna imajo tudi špalete.

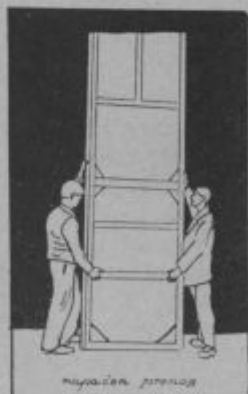
Srednjeveške sobane, sobe in ječe so delane iz debelih zidov, torej bomo tu s pridom porabljali špalete. Resnično se lahko tudi z dobro perspektivo vse to pri slikanju upošteva, toda realistično učinka ne dobite. V vsaka vrata pride

kljuka ali medeni gumb v primerni velikosti in obliki. (Slika 6.)

Največ časa porabimo za prenos kulis na odru, zato posvetimo več pažnje temu delu. Kulise porazvrstimo pred vsako igro po slikah, ki si sledijo. Prislonjene so na steni levo in desno odra.

Slika 6.

Čim boljše so razvrščene, tem krajši so odmori. Postavljati začnemo vedno pri portalih in dokončujemo sliko proti sredini. Tudi kulise je treba pravilno nositi, ker vsak napačni prejem pusti na kulisi madež. Vsak oder naj stremi za tem, da si ustvari in izvežba tehnično osebje, ki je na razpolago samo za po-

Funkcije oderskega mojstra naj se poveri zanesljivemu človeku, ki je z vsem srcem pri stvari. On poišče še par oseb, jih izvežba, in ti tvorijo tako zvano tehnično odersko osebje. Električarja pustite pri miru, on ima za scene dosti dela in tudi odgovornosti.

20 letnica Prosvetnega društva v Šiški

Dne 14. aprila t. l. je preteklo 20 let, odkar je bilo društvo ustanovljeno in to dogovorno s prebivalci iz Zg. Šiške in Kosez. Pod okriljem novega društva bi naj se zbirali prijatelji iz Spodnje in Zgornje Šiške ter Kosez, kar je tudi obveljalo še do dandanes. Katoliško izobraževalno društvo za Zg. Šiško in Koseze, ki je do takrat obstajalo, je prineslo v novo društvo s seboj kot doto svojo knjižnico ter svoje ostalo skromno premoženje.

Ko ob dvajsetletnici društva pišemo te vrstice, hočemo ugotoviti le dosedanji razvoj društva in opravičiti svoj lastni občutek, da se tekom 20 letnega obstoja niso dosegli vidnejši znaki društvenega uspeha, kakor so jih pokazala bratska društva po deželi.

Predvojna Šiška je bila za našega kulturnega orača trda ledina. In samo možu, kakor je bil pokojni g. pater Mariofil Holeček, ki je prvi zasadil plug v Šiški, je uspelo dobiti ljudi-sodelavcev, da so upali zgrabiti v Šiški za to delo. Prvi odbor z vztrajnim predsednikom g. Jankom Babnikom na čelu, je s podporo g. p. Mariofila prestal najtršo preskušnjo. Pa niso omagali, vztrajali so, orali ter si utirali pot zelo uspešno tja do svetovne vojne. Led je bil prebit.

S hvaležnostjo se moramo danes spominjati teh mož prvega odbora, zlasti pokojnega g. patra Mariofila, potem g. Janka Babnika, ki se še danes veseli vsakega našega uspeha in pa takratnega neumornega tajnika g. Cirila Prestorja, ki se nas tudi še spominja.

Svetovna vojna je prekinila redno društveno delovanje, a ukinila ga ni. Še so se tuintam sešli prijatelji, pa to je bilo vse. S tem pa je tudi zaključena prva — razvojna doba društva, ki je bila najtežja in najgrenkejša.

Po svetovni vojni, ko se je prvo navdušenje dosežene svobode poleglo, je dne 26. decembra 1918 društvo zopet oživel. Ta dan se je vršil zopet prvi redni občni zbor po vojni. In od tu dalje se pričinja druga — razvojna doba društva. Tu je pričel razvijati svoje organizatorične sile naš nepozabni g. p. Ernest Jenko s podporo g. p. Feliksa Tavčarja in drugih naših mož.

Kakor za cerkveno bogoslužje, tako je g. p. Ernest skrbel tudi za plodno društveno delovanje. Ker je društvo radi razmer moralno vedno iskati nove strehe in zavetišča, je postala glavna naloga g. p. Ernesta, zasigurati društvu vsaj za silo stalne prostore z dvorano in odrom. In to se mu je v polni meri tudi posrečilo s podporo naših mož. Kupila se je velika hiša za župnišče in v njej napravila dvorana za društvo, v kateri deluje še danes in uživa gostoljubje gg. oo. frančiškanov, katerim se ob tej priliki za vse dobrote iskreno zahvaljujemo.

V teku zadnjih let se je društveno delovanje silno poživilo. Razni odseki tekmujejo med seboj za uspehi in tako postajajo tudi sedanji društveni prostori mnogo pretesni, in dvorana je premajh-

na. Do sedaj še nismo mislili naprej in zato smo tu, kjer smo. Je pa potrebno misliti na razširjenje društvenih prostorov, sedaj, po 20 letih, ko smo organizatorno že precej zrasli. In prepričani smo, da se nam bo ta misel spolnila. Za to nam jamči naša vztrajna mladina, naši možje, dekleta in žene, zlasti pa naš sedanji dušni voditelj g. p. Bogdan Markelj, kateremu se imamo za današnje slavlje v prvi vrsti zahvaliti, in pa naš podjetni župnik g. p. dr. Modest Novak, pri katerem bomo gotovo našli vsega razumevanja tudi v bodoče.

In tako stopamo v 21. leto v trdni veri, da bomo vidnejše znake društvenega delovanja pokazali v bližnji bodočnosti. — Bog živi!

Za Vestnik Prosvetne zveze dolgujejo nekatera društva za tekoče leto naročnino. Veliko izdatkov in dela prihranite upravi Vestnika, ako naročnino čimprej poravnate.

Poceni kino aparat. Prosvetna zveza nudi dobro ohranjen kino aparat na ročni pogon. Aparat je opremljen s 1000 watno žarnico. Cena temu aparatu je 3000 Din. in je uporaben za normalne filme. — Mali kino aparat, ki je tudi uporaben za normalne filme samo za manjše kolobarje za 200 metrov. Ima električno žarnico, sicer pa je na ročni pogon in stane 1500 Din.

VSEBINA: E. B. Slomšek naš prvobornik. — Dr. J. Pogačnik: Oni od Jesenic pozdravljajo Slomška. — Oni od Št. Ilja pozdravljajo Slomška. — J. Dolenc: Krek in njegovo delo. — Dr. Krek: Slovenec Čehu. — XXXV. občni zbor Prosvetne Zveze. — Krekova proslava. — M. Pöhl: Društveni oder. — 20 letnica Prosvetnega društva v Šiški.

Uprava: Pisarna Prosvetne zveze, Ljubljana, Miklošičeva cesta 7. — Odgovorni urednik in izdajatelj Vinko Zor, Sv. Petra c. 80. — Za Jugoslovansko tiskarno v Ljubljani: Karel Čeč.